

Uchwała z dnia 7 października 2009 r., III CZP 71/09

Sędzia SN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Marian Kocon

Sędzia SN Marek Sychowicz

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku wierzyciela Wiesława B. przy udziale dłużników Tomasza Ś. i Bożeny Ś. o egzekucję własnościowego spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 7 października 2009 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Szczecinie postanowieniem z dnia 20 kwietnia 2009 r.:

"Czy zakreślony w art. 984 § 2 k.p.c. termin do złożenia wniosku o przejęcie nieruchomości podlega przywróceniu w trybie art. 168 w związku z art. 13 § 2 k.p.c.?"

podjął uchwałę:

Termin, o którym mowa w art. 984 § 2 k.p.c., jest terminem zawitym prawa materialnego.

Uzasadnienie

Przedstawione przez Sąd Okręgowy w Szczecinie do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne powstało w sprawie egzekucyjnej, w której druga bezskuteczna licytacja przeprowadzona została w dniu 8 września 2008 r. (poniedziałek), natomiast wnioski o przejęcie – będącego przedmiotem licytacji – własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego wierzyciel zgłosił w dniu 16 września 2008 r. (wtorek). Sąd Rejonowy w Szczecinie postanowieniem z dnia 10 listopada 2008 r., uznając, że uchybienie przez wierzyciela tygodniowemu terminowi przewidzianemu w art. 984 § 2 k.p.c. nastąpiło bez jego winy, przywrócił ten termin, udzielił przybiccia na rzecz wierzyciela i nakazał pobranie z tego tytułu opłaty.

Sąd Okręgowy w Szczecinie, rozpoznając zażalenie dłużników na postanowienie co do przybiccia, powziął wątpliwość przedstawioną w zagadnieniu

prawnym wydanym na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. Wskazał, że wniosek o przejęcie nieruchomości wniesiony bez jednoczesnego złożenia rękojmi podlega, jako dotknięty brakami formalnymi, uzupełnieniu na podstawie art. 130 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2002 r., III CZP 84/01, OSNC 2002, nr 10, poz. 122). W ocenie Sądu Okręgowego oznacza to, że do takiego wniosku – jako pisma procesowego – należy stosować przepisy o przywróceniu uchybionego terminu procesowego (art. 168 i nast. k.p.c.).

Stanowisku temu można jednak przeciwstawić pogląd – wprowadzie prezentowany w odniesieniu do terminu przewidzianego w art. 982 § 2 k.p.c., ale ze względu na podobieństwo regulacji mający zastosowanie do terminu wskazanego w art. 984 § 2 k.p.c. – że termin do złożenia wniosku o przejęcie nieruchomości na własność jest terminem prekluzyjnym, a uchybienie mu uzasadnia odmowę udzielenia przybicia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Termin tygodniowy przewidziany w art. 984 § 2 k.p.c., niezależnie od tego, czy zostanie uznany za materialnoprawny czy procesowy, oblicza się według przepisów prawa cywilnego (art. 165 k.p.c.). Przepis art. 112 k.c. określa, kiedy kończy się termin liczony w tygodniach, nie wskazuje natomiast kiedy się rozpoczyna. Wobec tego, że termin oznaczony w tygodniach kończy się z upływem dnia, który nazwą odpowiada początkowemu dniowi terminu, a przyjęta w art. 111 § 2 k.c. reguła liczenia terminu dotyczy wyłącznie terminu oznaczonego w dniach, należy uznać, iż nie ma ona zastosowania przy obliczaniu terminu tygodniowego. Innymi słowy, dzień, w którym nastąpiło zdarzenie stanowiące punkt wyjścia do liczenia terminu tygodniowego, jest pierwszym dniem terminu tygodniowego. Skoro więc licytacja odbyła się w dniu 8 września 2008 r. (poniedziałek), a wniosek, o którym mowa w art. 984 § 2 k.p.c. należało złożyć „w ciągu tygodnia po licytacji”, termin ten upływał w następny poniedziałek. Wniosek o przejęcie nieruchomości na własność złożony został we wtorek, a więc po upływie terminu.

O charakterze terminu nie decyduje okoliczność, w jakim akcie prawnym został umiejscowiony, nie ma zatem znaczenia, czy jest to akt prawny obejmujący prawo postępowania cywilnego czy prawo materialne. Nie decyduje o tym także długość terminu; decydujące znaczenie ma rodzaj uprawnienia, realizowanego w terminie wskazanym przez ustawodawcę. Do dochodzenia uprawnień składających się na określone prawo podmiotowe przewidziane są terminy materialnoprawne, natomiast dla uprawnień (obowiązków) procesowych – terminy procesowe. Oba

rodzaje uprawnień dochodzone są przed sądem przez ich zgłoszenie w piśmie procesowym, np. zgłoszenia żądania o zwolnienie zajętego przedmiotu spod egzekucji sądowej (art. 841 § 1 i 3 k.p.c.) lub administracyjnej (art. 842 § 1 i 2 k.p.c.) oraz wniesienia środka odwoławczego dokonuje się w drodze czynności procesowej przez złożenie pisma procesowego. Nie oznacza to, że forma, w jakiej oba rodzaje uprawnień są zgłaszane, decyduje o charakterze terminu przewidzianego w przepisach poświęconych tym uprawnieniom.

Z tych względów okoliczność, że wniosek o przejęcie na własność nieruchomości, o którym mowa w art. 984 § 2 k.p.c., podlega – jak stwierdził Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 30 stycznia 2002 r., III CZP 84/01 – ocenie z punktu widzenia wymagań formalnych, do których Sąd Najwyższy zaliczył złożenie rękojmi, nie może stanowić argumentu na rzecz stanowiska, że przewidziany w tym przepisie termin złożenia wniosku jest terminem procesowym, nie zaś materialnoprawnym. Wierzyciel składając wniosek o przejęcie na własność nieruchomości (art. 984 § 2 k.p.c.), podobnie jak powód, wnosząc powództwo przewidziane w art. 841 lub art. 842 k.p.c., realizuje przysługujące mu uprawnienie, które w razie uwzględnienia kształtuje jego prawa majątkowe. Z tych względów tygodniowy termin przewidziany w art. 984 § 2 k.p.c. należy kwalifikować – podobnie jak terminy przewidziane w art. 841 i 842 k.p.c. – jako termin zawity prawa materialnego.

Sąd Najwyższy w uchwale z 4 lipca 1973 r., III CZP 28/73 (OSNCP 1974, nr 3, poz. 42) oraz wyroku z 6 listopada 1973 r., III CRN 220/73 (OSPika 1975, nr 4, poz. 93), kwalifikując czternastodniowy termin do wytoczenia powództwa, o którym mowa w art. 842 k.p.c. jako termin prawa materialnego o charakterze prekluzyjnym, wskazał, że wprawdzie ustawodawca nie przewidział – w razie uchybienia temu terminowi – wygaśnięcia uprawnienia do wytoczenia powództwa o zwolnienie zajętego przedmiotu od egzekucji administracyjnej, ale mimo to termin ten swym charakterem nie różni się od terminów zawitych przewidzianych w prawie materialnym. W razie uchybienia mu, wniesienie wspomnianego powództwa należy uznać za niedopuszczalne. Należy podzielić argument, że art. 842 k.p.c. nie dotyczy uprawnień procesowych strony; jego zadaniem jest ograniczenie w czasie możliwości wytoczenia wymienionego w nim powództwa. Pogląd ten dominuje w literaturze i został wyrażony również w odniesieniu do, także krótkiego, terminu miesięcznego przewidzianego dla powództwa, o którym mowa w art. 841 § 3 k.p.c.

Przekonanie o materialnoprawnym charakterze terminu do wytoczenia powództwa podzielane jest ponadto na tle konstrukcyjnie analogicznego powództwa o wyłączenie przedmiotu z masy upadłości (art. 74 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze, Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm.).

W odmiennym stanowisku, opartym na argumentach, które częściowo odnieść można także przy próbie kwalifikowania terminu przewidzianego w art. 984 § 2 k.p.c., jego zwolennicy podkreślają, że powództwo, o którym mowa w art. 842 § 2 k.p.c., jest powództwem o ukształtowanie stanu procesowego. Ponadto wskazuje się, że uznanie materialnego charakteru terminu – wobec niemożności jego przywrócenia – byłoby zbyt drastycznym ograniczeniem możliwości domagania się zwolnienia od egzekucji.

O charakterze terminu nie może decydować jego długość, zwłaszcza że wprowadzenie krótkich terminów do zrealizowania uprawnień przewidzianych w art. 841 § 3, art. 842 § 2 i art. 984 § 2 k.p.c., na które – jak zaznaczono – składają się określone prawa podmiotowe, nie zaś uprawnienia (obowiązki) procesowe, podyktowane zostało charakterem dochodzonych praw i koniecznością zdyscyplinowania osób uprawnionych w celu szybkiego wyjaśnienia, czy i w jakim zakresie osoby te chcą skorzystać z przysługujących im praw.

Nie przekonuje również sięganie do koncepcji, że powództwa przewidziane w art. 841 § 3 i art. 842 § 2 k.p.c. są powództwami o ukształtowanie stanu procesowego, a zatem termin do ich wniesienia należy traktować jako termin prawa procesowego, którego uchybienie wywołuje skutek w postaci odrzucenia pozwu. Przyjęciu tej koncepcji stoi na przeszkodzie zamknięty katalog podstaw odrzucenia pozwu, którego nie można rozszerzać w drodze wykładni bez wyraźnych ku temu podstaw (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 1986 r., III PZP 8/86, OSNCP 1986, nr 12, poz. 194). Należy zauważyć, że obecnie nie obowiązuje art. 139 k.k.w. z 1969 r., pod rządami którego obrona poglądu o procesowym charakterze terminu do wytoczenia powództwa o zwolnienie od egzekucji miałyby większe uzasadnienie.

Nie budzi wątpliwości, że przedmiotem powództw przewidzianych w art. 841 § 3 i art. 842 § 2 k.p.c., podobnie jak przedmiotem wniosku, o którym mowa w art. 984 § 2 k.p.c., nie jest dochodzenie roszczenia materialnoprawnego, lecz wykonywanie praw kształtujących o charakterze majątkowym, terminy wskazane w

tych przepisach należy zatem traktować tak jak materialnoprawny termin prekluzyjny. (...)

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. podjął uchwałę, jak na wstępie.